

Omonimie și ambiguitate la formele verbale nepersonale românești

Alina-Paula NEMȚUȚ*

Key-words: *nonfinite verbal forms, homonymy, ambiguity, context*

1. Introducere

Definit ca „relație dintre două sau mai multe cuvinte, morfeme și construcții care au aceeași formă și sensuri diferite” (DȘL: 357), fenomenul omonimiei poate fi descris pe mai multe nivele, în funcție de manifestarea sa.

Fiind o categorie semantică, alături de sinonimie, antonimie, paronimie și polisemie, omonimia lexicală include cuvintele cu formă identică și înțeles total diferit, a căror etimologie este, de cele mai multe ori, diferită (omonime totale: *păr*₁ din lat. *pirus* „pom” și *păr*₂ din lat. *pilus*; *poliță*₁ „suport de scândură” din sl. *polica* și *poliță*₂ „act financiar” din it. *polizza*; *lac*₁ „întindere de apă” din lat. *lacus* și *lac*₂ „vopsea chimică” din germ. *Lack*; *lin*₁ adj. „domol, liniștit” din lat. *lenus*, *lin*₂ adv. „ușor” din lat. *lenis*, *lin*₃ „nume de pește” din bg. *Лин* și *lin*₄ „vas de lemn în formă de jgheab” din ngr. *linós*; omonime parțiale: *cap* – *capi*, *capuri*, *capete*, *corn* – *coarne*, *cornuri*, *masă* – *mese*, *mase* etc.).

Omonimia morfologică vizează situațiile în care „aceeași unitate fonică poate funcționa ca suport al unor semnificații complet diferite” (GALR I: 15), iar omonimele din această categorie sunt „morfemele care au o realizare comună, cu condiția să apară în zone diferite ale aceleiași paradigme, fiind diferite ca valoare și ca funcție” (DȘL: 357) (de exemplu, în flexiunea numelui există omonimia nominativ-acuzativ: *elevul* și genitiv-dativ: *elevului*; în flexiunea verbală, în cadrul aceleiași paradigme pot apărea omonime: (*eu*) *vedeam* – (*noi*) *vedeam*; omonimele morfologice pot aparține și unor paradigme a două cuvinte diferite: *să ceară* (verb) – *ceară* (substantiv) etc.)¹. Omonimia lexico-gramaticală include cuvintele cu formă identică, dar cu statut distinct, pe când cea gramaticală apelează la forme identice, dar cu altă structură/ valoare, „construcții cu aceeași înfățișare, alcătuite din aceleași cuvinte, dar diferite din punctul de vedere al relațiilor sintactice și deci al înțelesului” (Avram 1997: 480). În clasa omonimelor lexico-gramaticale apar cuvinte cu valori morfosintactice multiple, mai ales monosilabice: *a*, *ca*, *cât*, *ce*, *cum*, *de*, *pe*, *și*, *tot* etc.

* Universitatea din Oradea, România.

¹ Pentru mai multe detalii privind trăsăturile omonimiei morfologice și criteriile de delimitare a acestora, vezi Stati 1960: 125–141 și Stati 1972: 295–301.

Omonimia sintactică afectează atât planul sintactic al limbii, cât și pe cel semantic, neexcluzându-l pe cel pragmatic, fiind o „caracteristică a structurilor sintactice cu organizare și componentă identice, dar cu posibilități diferite de interpretare semantică” (DȘL: 358)². Emițătorul unui mesaj lingvistic este conștient de ceea ce vrea să transmită și de posibilitatea generării unor ambiguități, pe când receptorul este pus în fața echivocului sintactic, fiind nevoit să decodeze informația transmisă³. Contextul lingvistic, dar și extralingvistic, poate deveni adesea un mijloc dezambiguizator. Din punct de vedere generativ-transformațional, omonimia sintactică apare la nivelul structurii de suprafață, aceasta presupunând existența unor structuri de adâncime diferite, „având însă același reflex în structura de suprafață, ca urmare a aplicării unor transformări diferite, deci ca urmare a unor istorii de transformare diferite” (Pană Dindelegan 1974: 272)⁴.

Polivalența sintactică a unor părți de vorbire/construcții și, implicit, a formelor verbale nepersonale, a fost consemnată în tratatul academic sub denumirea de *împletire de valori* (GLR I: 12), fără a se vorbi explicit mai ales de ambiguitatea gerunziului, acesta fiind, dintre cele patru „moduri” nepredicative, cel mai încărcat de sensuri circumstanțiale coocurente. Valoarea principală poate fi, în unele cazuri, delimitată de nuanța/nuanțele secundare, pe când în altele, valorile sunt mixte, cumulându-se⁵. Dacă infinitivul și supinul cu diverse funcții circumstanțiale ies de sub incidența confuziilor datorită prepozițiilor/locuțiunilor prepoziționale ce le însoțesc, nu același lucru se poate spune despre gerunziu sau participiu, care nu se construiește prepozițional⁶. Cumulul semantico-sintactic pune în dificultate cititorul/analistul tocmai datorită înglobării elementelor joncționale, lucru subliniat pentru gerunziu – „substituindu-se unei propoziții subordonate, concentrând exprimarea, el

² Într-o altă accepție, omonimia cuprinde „enunțurile cu expresie identică și conținut funcțional diferit” (vezi Stati 1967: 212).

³ Se consideră că omonimia sintactică ocupă distanța dintre emițător și receptor, ea manifestându-se la nivelul interlocutorului și al vorbitorului deopotrivă, în timp ce ambiguitatea sintactică este prezentă exclusiv la nivelul interlocutorului (vezi Hoarță Cărăușu 2005: 43 și 47).

⁴ Pentru clasificarea omonimelor sintactice, vezi Pană Dindelegan 1974: 272–276, dar și Stati 1966: 391.

⁵ Vezi observația de la p. 12: „[...] există situații în care o construcție sintactică prezintă în același timp două sau chiar mai multe valori. Asemenea *împletiri de valori* se întâlnesc între diverse feluri de complemente, mai ales între cele circumstanțiale, dar și între acestea și complementele necircumstanțiale [...]”.

⁶ Gerunziul își asociază o prepoziție atunci când exprimă calitatea/comparația, ambele desemnând „o ipostază prezentată ca ipoteză, prin comparație ireală (non-factiv sau contrafactiv)” (GALR I: 533): „iPhone a fost desemnat de către consumatori *ca fiind* cel mai bun smartphone” (www.businessmagazin.ro). „[...] cadrul este prezentat *ca având* relevanță nu numai în relație cu acțiunea de prim-plan, ci și în sine” (Zafiu 2000: 197). Gerunziul „*ipostazei*” se realizează mijlocit, fiind însoțit de *ca*, prepoziție a calității, singura pe care această formă verbală o acceptă, „numai în contexte unde exprimă proprietăți și în poziții predicative” (Pană Dindelegan et alii 2010: 87 nota 2 și 88). Ea devine obligatorie după anumite verbe de percepție, verbe evaluative (apreciative) și verbe ale unor procese cognitive, responsabile pentru semantica de ansamblu a structurii cu gerunziu predicativ suplimentar: *a apărea, a aprecia, a (se) arăta, a caracteriza, a considera, a constata, a crede, a (re)cunoaște, a descrie, a desemna, a se dovedi, a estima, a evalua, a imagina, a-și închipui, a menționa, a prezenta, a releva, a se remarca, a socoti, a vedea, a vinde* etc. Participiul se construiește prepozițional numai când are funcție completivă, comparativă sau circumstanțială: „*Din îmbătrânită* chirurgii au făcut-o să pară mai tânără”. „[...] venim numai de la Săcu astăzi și suntem mai mult înfierbântați *decât osteniți*; de aceea bem apă” (Hogaș 1998: 45). „[...] Avrum rămăsese *ca trăsnet* sub înfățișarea mea” (Hogaș 1998: 95). „Fierul de călcat sfârâia *de încins*”. „*De supărată*, a rămas tot supărată”.

elimină elementele de legătură ale unei dependente” (Șuteu 1957: 17). Rezultatul acestei condensări este o *propoziție contrasă*⁷. La fel se întâmplă și cu participiul, el reprezentând un alt mijloc frecvent de comprimare a expresiei⁸ (o *propoziție redusă*⁹, i.e. o propoziție căreia i-au fost suprimate conectivul și verbul *a fi* în oricare din ipostazele sale).

În cele ce urmează, ne vom ocupa de contextele în care infinitivul, gerunziul, participiul și supinul sunt susceptibile de a fi ambigue și de a da naștere omonimiei morfologice ori sintactice.

2. Infinitivul

Situațiile în care infinitivul dă prilej unor interpretări semantico-sintactice diferite sunt destul de puține în limba română, dar nu de neglijat. Confuziile între circumstanțiale se produc mult mai rar (față de gerunziu) datorită apariției unor prepoziții/locuțiuni prepoziționale specializate în marcarea lor.

În afara participării la alcătuirea unor forme verbale compuse (viitorul I, condiționalul-optativ prezent, imperativul negativ de persoana a II-a singular), este prezent și într-o construcție cu valoare de viitor, întâlnită preponderent în secolul al XVI-lea și reprezentând o variantă a grupării latinești *habeo ad cantare: am a cânta*. Structura temporală se constituie cu ajutorul auxiliarului *a avea*, infinitivul fiind ulterior înlocuit de conjunctiv. În raport cu viitorul de tip *volo + infinitiv (voi cânta)*, cel cu *a avea* este mai restrâns ca ocurență în secolul pomenit, regăsindu-se mai des în partea sudică a țării, pe când în limba română contemporană și actuală, gruparea *am a cânta* nu mai e utilizată cu valoare de viitor (Berea Găgeanu 1979: 143 sq.).

Chiar în limba veche, forma de viitor amintită nu exprimă o valoare temporală pură, ci „o valoare temporal-modală, sensul de posterioritate al construcției fiind aproape întotdeauna dublat de nuanțe modale” (necesitate, posibilitate, voință) (Berea Găgeanu 1979: 147). În timp ce gruparea *voi + infinitiv avea* „un sens unic și unitar”, fără vreo nuanță modală, *am a + infinitiv* își conservă în mare parte sensul modal inițial, putând fi considerată o formă de „viitor modal”, „sensul modal al construcției fiind dependent de epocă și context, mai estompat sau mai pregnant față de sensul temporal coexistent” (Berea Găgeanu 1979: 147)¹⁰. În cazul acesta, ne aflăm în fața unei omonimii morfologice. Valoarea de viitor a construcției este sesizabilă mai ales când în context apare un adverb de timp marcând posterioritatea, un circumstanțial al duratei ori gruparea *am + conjunctivul*: „Iar astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească! Căci noi ca mâine *avem a ne duce* acolo!” (Creangă 2009: 37). „[...] mie unuia nu-mi trebuie nici împărăție, nici nimica; doar *n-am a trăi* cât lumea, ca să moștenesc pământul” (Creangă 2009: 171). „[...] fără mine *n-aveți*

⁷ Vezi întreaga descriere la Drașoveanu 1997: 244–256 și 260–262.

⁸ Vezi, pentru modalitățile expresive de concentrare poetică prin moduri nepredicative, Arhire 2007: 212–219.

⁹ Vezi Drașoveanu 1997: 256–259 și 263–275.

¹⁰ Pentru descrierea structurală și semantică a celor două tipuri de viitor (*am a cânta*, *am să cânt*), vezi Berea Găgeanu 1979: 145–147 și 150–152.

să puteți face nici o ispravă. Dacă-i așa, hai și tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar *n-am a te duce în spinare*” (Creangă 2009: 200).

În combinație cu verbul *a avea*, infinitivul poate dezvolta o valoare modală¹¹, fie deontică (obligativitate), fie aletică (posibilitate): „*Am a-ți transmite ceva*”, „*N-am a-i mărturisi nimic*”, „*N-avem a ne alege destinul*”. În asemenea contexte, gruparea este sinonimă și interșanjabilă cu *a avea* + supin, reprezentând un predicat compus/complex, nemaifiind o formă de viitor: „E ușor a scrie versuri/ Când nimic *nu ai a spune* [...]” [nu poți spune] (Eminescu 1999: 252). „[...] și atâta vreme *să ai a mă sluji*, până când îi muri și iar îi învia” [trebuie să mă slujești] (Creangă 2009: 181). „De nimic în viață *n-avuse a se plânge* doamna preoteasă; până-n acea zi când fuseseră uciși domnul părinte și Liviu” [nu se putuse plânge] (Vulpescu 2002: 278).

Când *a avea* este determinat de verbul *a face* (cu sau fără prepoziția *de*), construcția devine sinonimă cu *a avea legătură cu*, primind o valoare modală de referință sau relație (Diaconescu 1977: 166). În alte situații, asocierea dintre *a avea* și infinitiv – (*n-jare a face*, *n-are nimic (de-)a face (cu)*) – nu duce la o structură cu sens modal/temporal, ci se cristalizează într-o locuțiune („*n-are importanță*”, „*nu contează*”), dovedind „un stadiu avansat de sudură semantică și gramaticală a termenilor constitutivi în româna actuală” (Diaconescu 1977: 166).

Utilizarea infinitivului după *a prinde* poate fi ambiguă ca poziție sintactică (complement direct vs. secundar), regentul permițând interpretarea contextuală fie ca verb aspectual (*a începe*), fie ca verb neaspectual (*a învăța*): „Și împreună cu el nu mi-ar fi trebuit mult pentru a prinde *a citi* silabisind și *a înțelege* tot ce citeam” (Agopian 1999: 43).

Problematic sunt și infinitivele ocurente pe lângă adverbul *aproape* construit cu *a fi*. Structura respectivă (având ca model tipare franțuzești similare, în care apare tot infinitivul – *être près de*, *être sur le point de*, *être en train de*, *être en voie de*) nu a fost luată în discuție de Ion Diaconescu în studiul său monografic, ci doar opusul ei, *departe de a* + infinitiv, calchiată tot după franceză (*être loin de*). Ambiguitatea provine din incertitudinea valorii lui *aproape* și *aproape de*. Unii cercetători afirmă că: 1. *aproape de*¹²/*aproape să* are statut de locuțiune, adverbele aflându-se într-un stadiu avansat de gramaticalizare; 2. *aproape*¹³ este un adverb cu funcție de nume predicativ, urmat de un circumstanțial, dar fără a i se preciza felul. Plauzibilă ni se pare doar prima.

Ilustrăm câteva exemple în care infinitivul stă după adverbul *aproape*, explicitând diferențele dintre ele. Pornim de la enunțul: „Locuiesc *aproape de centru*”, în care sensul original al adverbului se păstrează (circumstanțial de loc), el având și valență prepozițională (primește ca adjunct un complement). Nu este

¹¹ Ion Diaconescu stabilește trei semnificații modale pentru *a avea* ca regent al infinitivului complement direct: *necesitatea*, *posibilitatea* și *referința* (1977: 164–166).

¹² Gruparea *departe de* este considerată locuțiune prepozițională (GLR I: 348). Despre *aproape de* se spune că poate fi socotită ca având același statut (GLR II: 163). În exemplul: „Plutonierul se întoarse din nou lângă dulap și rămase cu ochii la furca proptită de zid, *aproape de el*” (GLR II: 162), se precizează că apare un complement indirect (*prepozițional* – s.n.) cerut de un adverb.

¹³ Despre valoarea modală a adverbului *aproape* vorbește Ciompec 1985: 19, susținând posibilitatea interpretării separate a elementelor din gruparea *aproape de: aproape* (adverb) + *de* (prepoziție introducând un complement indirect) (Ciompec 1985: 20; vezi și Coteanu 1974: 92, Pomian 2008: 154).

exclusă tratarea în bloc a componentelor, *aproape de centru* fiind un circumstanțial locuțional.

În următoarele două enunțuri, infinitivul se comportă identic: „Eram aproape de a face o gafă”, „Procesul s-a desfășurat repede, [fiind] aproape de a fi soluționat corect”. Adverbul face însă parte dintr-o expresie (perifrază) verbală cu sens incoativ, considerată „operator aspectual de fază iminentală” (Dragomir 2008: 45), nemaivând nimic din sensul spațial, și cere un complement prepozițional. În ultimul context, „adverbul” *aproape* din expresia verbală are verbul copulativ la gerunziu omis (e vorba de un gerunziu prepozițional corespunzător unui raport de coordonare copulativă, i.e. asociativ: „Procesul s-a desfășurat repede și era aproape de a fi soluționat corect”). Este posibilă și o interpretare cauzală a grupării *fiind aproape*. Indiferent de soluție, *a fi + aproape* formează o unitate aspectuală cu valență prepozițională, infinitivul ocupând poziția de complement.

În enunțul: „*Aproape de a se căsători* a avut o mare surpriză”, infinitivul funcționează ca circumstanțial al proximității temporale, fiind construit cu o locuțiune prepozițională. Alteori, el poate primi „o citire nemarcată spațial, cu valoare consecutivă” ca în exemplul: „Vorbise bine, *aproape de a-i fi impresionat* pe toți cei prezenți” (Pomian 2008: 177).

Despre omonimie sintactică putem vorbi și în cazul unor infinitive cerute de adjective (propriu-zise ori participiale) care exprimă diverse stări: *dezamăgit, frământat, furios, mândru, mânios, ostenit, trist, umilit*¹⁴, ori de anumite verbe. Este posibilă avansarea unei duble soluții – circumstanțial de cauză și complement de agent, limita dintre cele două nefiind clară în astfel de situații, infinitivele putând exprima Agentul cauzator al acțiunii: „Așa se explică de ce reformatorii – frământați până la obsesie *de a da* alte tipare vieții – au fost ființe ce au suferit peste marginile chinului!” (Cioran 1998: 50). „Omul își dibuiește soarta, mândru și trist *de a nu o găsi*” (Cioran 1998: 116). „Ostenit *de a scobori* clipă de clipă din Dumnezeu...” (Cioran 1998: 137). „Câtă vreme suferi, nu *de a trăi* printre oameni, ci *de a fi* om, cu ce drept ai face din neliniștea ta o culme?” (Cioran 1998: 128).

Disocierea valorii instrumentale (lipsa instrumentului) de cea condițională este uneori greu de făcut la infinitivele construite cu prepoziția *fără*: „Al tău e ce ți s-a dat, dar mai ales ce ți-ai dat tu *fără a jigni* pe nimeni” (Iorga s.a.: 127). „Mulți cred că nu-și pot face pe lume bordeiul *fără a da* cu cazmaua într-o casă mare” (Iorga s.a.: 214).

Alte construcții cu infinitiv susceptibile de a primi mai multe lecturi sunt cele în care apar prepozițiile *de* și *în*, i.e. circumstanțial de relație vs. complement prepozițional. În enunțurile: „S-a dovedit pricepută *în a administra* afacerile altora”. „De n-ai ușurat pe nimeni *în a nu fi*, n-ai cunoscut nicicând lanțurile ființei [...]” (Cioran 1998: 55). „E specialist *în a incurca* treburile” (GALR II: 524). „Copilul se naște curios de lume și nerăbdător *de a se orienta* în ea” (Irimia 2008: 523), infinitivul are sens circumstanțial limitativ. În altele, poate fi ambiguu: „Partidele noastre s-au înțeles *a vorbi* unele de altele și *a tăcea* numai cu privire la țară” (Iorga s.a.: 104), întrucât verbul regent (un reflexiv reciproc) are valență prepozițională: *a*

¹⁴ În asemenea contexte, Ion Diaconescu (Diaconescu 1977: 186) vorbește despre *complementul adjectivului*, și nu de circumstanțial.

se înțelege cu cineva asupra unui lucru, dar și a se înțelege cu cineva în legătură cu. Atunci când prepoziția este subcategorizată de verb, funcția completivă a infinitivului este mai mult decât evidentă: „Secretul reușitei constă/rezidă în a munci consecvent”, „S-a specializat în a da consultanță firmelor mici”.

3. Gerunziul

Este cel mai bogat în sensuri circumstanțiale care se amalgamează în aceeași structură, funcția sintactică neputându-se întotdeauna stabili cu exactitate în ciuda apelului la procedeul expansiunii. Flora Șuteu a relevat acest aspect pe baza unor exemple din opera lui Creangă, înlocuind o construcție gerunzială cu una predicativă (1957: 15). Astfel, în enunțul: „Văru-meu, *fudulindu-se* cu ciubotele cele nouă, juca numai lângă fata vornicului”, gerunziul poate primi cinci lecturi diferite: modală („*fudulindu-se* era felul în care juca”), causală („fiindcă se *fudulea*”), temporală („în timp ce se *fudulea*”), finală („ca să se *fudulească*”) și atributivă („care se *fudulea*”). Sau în: „[Ursul] îl și întâmpina *mornăind*” se cumulează trei nuanțe: atributivă („îl întâmpina un urs care *mornăia*”), temporală („în timp ce ursul *mornăia* îl și întâmpina”) și modală („*mornăind* era felul în care îl întâmpina ursul”).

Din gama de valori dezvoltate de gerunziu, în două tipuri de construcții acesta rămâne fără corespondent frastic: circumstanțialul de mod și cel instrumental. Ele prezintă „o acțiune sau un proces ca modalitate sau instrument de realizare a acțiunii principale, aducând o specificare față de caracterul ei generic” (GALR I: 529). Delimitarea lor este uneori problematică, cele două nuanțe fiind apropiate. Semantica verbului, dar și contextul lingvistic ori situațional (extralingvistic) sunt elemente dezambiguizatoare.

Interpretarea unui verb la gerunziu ca având valoare modală poate fi facilitată de prezența adverbului interogativ/relativ *cum* în context sau de a unui alt circumstanțial realizat printr-un grup nominal/adverbial: „Când abuzezi de tinerețe, din om te pomenești poet. – Cum poți să nu fii nici unul, nici altul? – *Vorbind* în proză despre moarte” (Cioran 1998: 151). „Cum să mă spulber din dorul gândit?! Și cum să-ți fiu neprețios, de preț?! Poate *fiind*?/ Sau, poate, *nefiind*?” (Stănescu 2009: 326). „Cum reușisem să nu le bag în seamă? Dar știam cum: *umplându-mi* capul cu importanța cuvintelor [...]” (Popescu 2009: 193). „De aceea trebuie să fim vigilenți, să știm cu precizie orice persoană care se apropie de el, în orice fel, inclusiv *împrietenindu-se* cu copiii...” (Popescu 2009: 70). „Și Otilia luă iarăși pe Felix de mâini și-l târî în goană prin curte, și apoi, *răpăind* pe scară în sus” (Călinescu 1969 I: 41). „Ciudată idee de a fi plăcut lui Dumnezeu numai pe cale negativă: *nelucrând* duminica, *nemâncând* în posturi, *neiubind* toată viața, cum fac călugării, *netrăind*” (Iorga s.a.: 99). „Fiecare venim dintr-un sat –/ Unii direct, alții *trecând* prin părinți” (Blandiana 1997: 34).

Gerunziul modal este des confundat cu predicativul suplimentar. Disocierea lor se face „ținând seama de sensul lexical al verbelor la gerunziu și al verbelor însoțite” (GLR II: 211) – dacă gerunziul caracterizează acțiunea verbului însoțit, este modal; dacă exprimă o acțiune simultană cu a acestuia, este predicativ suplimentar. Compară: „Vine *alergând/înotând*”, „Vorbește *strigând*” cu: „Vine *plângând/ zâmbind*” (Vulișici Alexandrescu 1995: 112). Gerunzii modale găsim în exemplele următoare:

„[...] abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ [...]” (Creangă 2009: 44). „Un gânditor trebuie să fie tot ce spune. Aceasta se învață de la poeți și de la voluptățile și durerile ce le încerci trăind” (Cioran 1998: 119). „Mulți cred că poți îndrepta un măgar scurtându-i urechile” (Iorga s.a.: 78).

Instrumentalul realizat prin gerunziu se situează la interferența mai multor valori, contextul și cunoștințele despre lume ale vorbitorului fiind lămuritoare. O primă suprapunere este cu nuanța condițională, gerunziul putând fi însoțit de semiadverbul *numai*; existența unui regent la timpul viitor sau la modul condițional favorizează lectura în același sens: „Și trebuie să luptate războaiele aprinse,/ Căci voi murind în sânge, ei pot să fie mari” (Eminescu 1999: 74). „Și totuși numai muncind intră cineva în marele curent al naturii și trăiește în adevăr” (Iorga s.a.: 14). „Nu scazi pe nimeni crescând, dar crești întotdeauna pe alții scăzând” (Iorga s.a.: 183). „Un lucru măcar înveți învățând: ce sus e adevărul” (Iorga s.a.: 187). Sesizăm chiar și o valoare opozițională fals temporală în cazul primului gerunziu citat. Cauza sau timpul (vezi ultimul exemplu de mai jos) poate coexista cu instrumentul: „Scoțând pistolul, hoțul a intimidat vânzătoarea”. „Numai chibzuindu-și viața așa, sovejenii și-au dobândit noile împliniri, noile bucurii” (Edelstein 1972: 85). „Sunt oameni cari cred că progresează trecând de la tănuirea clevetirilor la cavalerismul trădării” (Iorga s.a.: 79).

Gerunziul modal și cel instrumental pot apărea într-o structură excepțională, recognoscibilă după adverbul *decât*, peste nuanța circumstanțială respectivă putându-se așeza cea condițională: „Când nu ești tulburat pe tine, nu te poți împăca decât făcând bine altuia” (Iorga s.a.: 247) [mod]. „Silințele nu se pot ridica decât împleticindu-se pe stejarul încrederii” (Iorga s.a.: 179). „Nu se mai poate trăi decât pândind viața peste tot unde nu-i la ea acasă, ca s-o salvezi de la înstrăinare” (Cioran 1998: 79) [instrument].

Afectate de omonimia sintactică sunt și gerunziile fără echivalent în planul subordonatelor, i.e. gerunziile asociative (rezultate din contragerea unor propoziții principale). Asemenea gerunzii însoțesc acțiunea exprimată de verbul regent, acțiunile desemnate de ele fiindu-i simultane ori succesive. Chiar dacă asocierea prin gerunziu corespunde coordonării copulative (uneori și adversative), poziția lor în enunț poate favoriza o lectură circumstanțială modală, temporală, cauzală, finală, consecutivă, ajungându-se de multe ori la situații ambigue. Ilustrăm câteva din ele:

a. lectură modal-asociativă, întărită de prezența unui modalizator epistemic: „Tu treceai pe sub platani/ parcă dând la o parte cu mâna/ fășiile strălucitoare pe care luna/ le strecura printre frunze, până jos” (Stănescu 1985: 99).

b. lectură temporal-asociativă: „Se învârtea în jurul Daciei, ștergând și curățând, în aerul tonic al primăverii [...]” (Cărtărescu 2007: 100).

c. lectură cauzal-asociativă: „Procesul de divorț nu dură exagerat de mult, aproximativ opt luni, faptele fiind evidente și starea de pregnantă a Elenei avansând rapid” (Cărtărescu 2007: 124).

d. lectură final-asociativă: „[...] și am chemat servitoarea, spunând să prepare un ceai” (Petrescu 1978: 11). „Surdul, mutul și șchiopul umbla de colo-colo cerșind și stârnind mila” (Agopian 1999: 22). „Numai hangiul, împreună cu două femei trupeșe, robotea pregătind ospățul, după cum îmi spusese” (Agopian 1999: 26).

e. lectură consecutiv-asociativă: „Creșterea dinafară singură ametește pe om; cea dinuntru îl înalță, *făcându-l* tot mai simplu și mai bun” (Iorga s.a.: 192). „Mi-a luat mâna pe neașteptate, *făcându-mă* să vărs un pic din paharul de daiquiri, așa că l-am dat pe gât și l-am pus pe tava unui chelner” (Cărtărescu 2007: 86). „Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,/ Pătrunde luna, *înălbind* pereții” (apud Irimia 2008: 313).

Ambigue sunt și predicativele suplimentare gerunziale, date fiind multiplele lor istorii derivative. Într-una din acestea, structura primară este formată dintr-o principală și o completivă directă sau din două principale coordonate copulativ. Utilizarea succesivă a gerunziilor este cu atât mai ambiguă, cu cât semnele de punctuație lipsesc: „de când te tot văd *mișcându-te vorbind răsând* fără rost” (Adameșteanu 1989: 18). În contextul anterior, primul gerunziu este cerut de un *verbum sentiendi*: „te tot văd *mișcându-te*”. Celelalte două au regenți diferiți și exprimă o acțiune simultană cu a verbului însoțit: „*mișcându-te vorbind*”, „*vorbind răsând*”. Dacă între ultimele două gerunzii ar fi fost pusă virgula, atunci ele se raportau la primul: „*mișcându-te vorbind, răsând*”.

Multe confuzii se generează și când gerunziul apare după verbe de percepție. Existența unui nominal între cele două poate ambiguiza relațiile sintactice.

a. subiect vs. predicativ suplimentar: „Și în neagra depărtare/ De lumină nici o zare/ Nu se vede *strălucind*” (Alecsandri 1985: 302). În propoziția citată anterior, subiectul gerunziului (*zare*) este, de fapt, tematizat (avansat în poziție inițială).

b. atribut vs. predicativ suplimentar: „Și chiar la pieptul meu când întârzii/ Simți dorul *adiind* în răsuflare [...]” (Baconsky 1990: 88). „Dacă aruncaai privirea împrejur, la dreapta și la stânga, vedeai drumul de țară *șerpuint* spre culme [...]” (Slavici 1991: 64). „Iată, de pildă, pe băietanul din Păcat, *consumându-se* de dragoste și așteptare” (Vianu 1969: 177).

c. circumstanțial de timp vs. predicativ suplimentar: „Nu ne simțiseră *venind* și în casă era aproape întuneric și liniște și nu mi-a fost greu să ajung în ladă” (Agopian 1999: 55). „L-am surprins chiar *făcându-i* un semn discret [...]” (Paler 2009: 43).

Cumulul¹⁵ de valori sintactice ale gerunziului se manifestă cu precădere în funcțiile sale circumstanțiale, fiind greu de identificat valoarea primară. Numai competența lingvistică a vorbitorului poate deosebi o nuanță de alta, întrucât gerunziul păstrează mereu o ambiguitate latentă. Exemplificăm prin următoarele:

a. lectură temporal-cauzală: „Doar câteva zile în urmă pomenise de accident: îl împușcase din greșeală băiatul unui colonel, *jucându-se* cu o pușcă de vânătoare” (Eliade 2010: 48). „N-are ochi acela care, *hărțuind* pe alții în mersul lor, nu vede groapa în care cade” (Iorga s.a.: 232).

b. lectură temporal-condițională: „*Ascultându-mă*, o să vă amintiți mereu de șerpilor care se întorc să-și muște coada” (Paler 2009: 29).

Valoarea temporală este greu dissociabilă de cea cauzală sau condițională, doar cunoștințele noastre asupra lucrurilor putând veni în sprijinul diferențierii lor. Timpul prezent al regentei creează ambiguitate, pe când viitorul ori condiționalul trimite la o cauzalitate posibilă (valoare condițională).

¹⁵ Vezi, pentru acest fenomen, și Petre 2004: 192–199.

c. lectură cauzal-temporală: „Mă cuprindea o nesfârșită tristețe *văzând* că nici femeia asta, pe care o credeam aproape de sufletul meu, nu înțelegea [...]” (Petrescu 1978: 64). „*Văzând* că se aruncă flori cuiwa, grădinarul a zvrălit și el cepe, iar un curățitor de ce nu se păstrează la casa omului, și-a răsturnat sacaua” (Iorga s.a.: 230).

d. lectură cauzal-temporal-condițională: „De data asta ne va lua sub cinci ore, *călătorind* într-o ghiulea pe roți” (Popescu 2009: 122).

e. lectură condițional-temporală: „doar că nu mai are/ vreo importanță ceea ce scrie acolo, cu o mare/ scriere uncială – are un alt înțeles/ decât cel pe care tu, *închizând* cartea, l-ai fi ales” (Ivănescu 2003: 216).

f. lectură condițional-temporal-cauzală: „*Fiind* teolog sau cinic, poți suporta istoria” (Cioran 1998: 186). „*Venind* dinspre sat, nu vedeai casa, acoperită fiind aceasta de biserică” (Agopian 1999: 75).

g. lectură condițional-concesivă: „Mort *fiind*, te-ar supraviețui, țesându-și poezia violetă a stingerii fără-de-sfârșit” (Cioran 1998: 93).

h. lectură exceptiv-temporală: „[...] și ești mai aproape de cer când te îneci cu groază într-o mocirlă, *decât privind* nepăsător icoana unei madone” (Cioran 1998: 65).

i. lectură exceptiv-condițională: „[...] vedea foarte limpede că ea nu s-ar fi liniștit cu adevărat *decât făcându-l* să renunțe” (Aldulescu 1994: 18).

Uneori punctuația face diferența între un gerunziu atributiv, corespunzând unei relative restrictive (constituent integrat) și unul non-restrictiv (asociativ), izolat prin virgulă de restul enunțului. A se compara: „Agenția de turism mi-a făcut o ofertă *incluzând* toate serviciile posibile” și „Agenția de turism mi-a făcut o ofertă avantajoasă, *incluzând* toate serviciile posibile”.

4. Participiul

Aflat la interferența a două părți de vorbire, participiul manifestă un caracter dual. Majoritatea cercetătorilor apelează pentru distingerea participiului adjectival de cel verbal la criterii mai degrabă semantice decât gramaticale. Astfel, dacă participiul exprimă o acțiune suferită, terminată (perfectivă) sau ale cărei efecte sunt vizibile în prezent, el se comportă verbal, având citire pasivă. Dacă accentul se pune pe starea ori însușirea obiectului, legătura cu acțiunea fiind clar estompată, participiul este adjectiv și are sens activ. Această modalitate de disociere a valorilor nu poate fi însă absolutizată, fiindcă de multe ori cele două se suprapun. Avem de-a face cu fenomenul omonimiei morfologice: „El este un profesor *cinstit* de toți” vs. „El este un profesor *cinstit* cu toți”, „Scandalul a fost *pornit* de locatari” vs. „Mihai e *pornit* pe toată lumea”, „Unii copii sunt *obișnuiți* de mici cu hrană nesănătoasă” vs. „Unii copii sunt oameni *obișnuiți*” (*cinstit*₁, *pornit*₁, *obișnuit*₁ sunt participii pasive ale unor verbe tranzitive; *cinstit*₂ „onest”, *pornit*₂ „supărat, furios, înverșunat”, *obișnuit*₂ „normal” sunt adjective participiale cu valență prepozițională). Cele mai multe verbe neavând corespondent în clasa adjectivului, participiul trebuie să acopere ambele zone semantico-distribuționale. De aceea, se consideră justificată împărțirea lor în două clase: verbe „cu participiul încorporat în definiția verbului” și „cu participiul modificat printr-o adjectivizare mai mică sau mai mare, sesizabilă semantic și sintactic”¹⁶ (Gruță 2006: 156).

¹⁶ Pentru comentarii privind distincția participiu adjectival/verbal, vezi Gruță 2006: 156 sq.

Testele sintactice propuse, cel puțin la nivel teoretic, pentru disocierea valorilor participiului sunt: marcarea negației prin prefixare, exact ca la adjectiv („om *nemâncat/nebăut*”), ocurența în poziții sintactice adjectivale (nume predicativ, predicativ suplimentar, atribut), compatibilitatea cu gradele de intensitate („*cel mai iubit* dintre pământeni”). Posibilitatea inserării complementului de agent nu este neapărat un indiciu clar al valorii pasive, cu atât mai mult cu cât doar participiul contractează o relația cu acesta, nu întreaga grupare. Dovadă stau și alte părți de vorbire care pot cere un asemenea adjunct (adjective de origine verbală derivate cu sufixul *-bil*, verbe la supin și chiar la infinitiv: „expunerea la soare recomandabilă *de medici*”, „temă ușor de rezolvat *de elevi*”, „felul de a trata problema *de către unii*”). În plus, complementul de agent poate apărea și după un participiu atributiv: „Urmele pașilor mei/ Vin după mine ca frunzele/ *Duse de vântul* pieziș [...]” (Baconsky 1990: 273). Prezența agentului este considerată ca atestând numai „o apartenență la familia flexionară verbală” (Berceanu 1971: 204).

În cazul participiului, ambiguitatea se reduce mai mult la categoriile sale gramaticale. Deși nu are morfeme pentru exprimarea diatezei și a timpului, acesta încorporează valori de diateză, actualizând tipul de „pasiv lexical” sau „pasiv cu marcă zero” (GALR II: 137) cu condiția să provină de la verbe tranzitive agentive: „sfaturi *primite* de copii”, „prețuri *scăzute* de comercianți”, „rate târziu *achitate*”, „lucruri mai repede *însușite/învățate/asimilate*”. Participiile verbelor ergative¹⁷ (inacuzative) nu pot avea trăsătura [+ Pasiv]: „ceapă *degerată*”, „pădure *înfrunzită/înverzită*”, „pomi *înmuguriți*”, „puț/fântână *secată*”, „părinți *plecați/duși* de-acasă”, „câine *rătăcit*”, „femeie *căzută*”, „lapte *stricat*”, „pâine *uscată*”, „carne *alterată*”, „apă *prelinsă*”, „casă *părăginită*”, „brânză *mucegăită*”, „destin *apus*”, „bărbat *decedat/dispărut*”, „om *pățit*” etc.

Există câteva verbe tranzitive folosite absolut, ale căror participii sunt active: *avut, băut, citit, mâncat*, sau cu dublă valoare, activă și pasivă: *învățat, ocolit* etc. Datorită originii lor (verbe tranzitive și corespondentele lor intransitive inacuzative, multe din ele având un clitic reflexiv obligatoriu), foarte multe participii acceptă dubla interpretare, activă și pasivă: „mare *agitată* (de furtună)”, „copil *agitat*”, „neliniștit”; „masă *crăpată* cu toporul”, „pahar *crăpat*”, „fisarat”; „bărbat *lovit* în plin”, „picior *lovit*”, „accidentat, rănit”; „politicieni *amestecați* de alții în probleme”, „politicieni *amestecați* în scandaluri”, „implicați”; „secret *ascuns* cu grijă”, „om *ascuns* din fire”, „suspect”; „excursie *organizată* prin ONT”, „femeie *organizată* în toate treburile casei”, „ordonată”; „oraș *prefăcut* în scrum de vulcan”, „om *prefăcut*”, „ascuns, plin de secrete”; „foc *aprins* de vânt”, „bărbat *aprins*”, „iritat, enervat” etc.

În studiile mai recente se avansează ideea că una din posibilele surse de omonimie a participiilor adjectivale românești provenind de la verbe tranzitive ar fi „externalizarea alternativă a argumentelor (i.e. a rolurilor semantice) Temă¹⁸ și

¹⁷ Verbele ergative sunt cele care atribuie, în poziția subiectului, rolul semantic de Pacient. Pentru mai multe exemplificări privind ambiguitatea participiilor provenite de la verbe de schimbare de stare (interpretare pasivă vs. interpretare ergativă), vezi Nicolae, Dragomirescu 2009: 199 sq.

¹⁸ Este „rolul cel mai intim legat de verb, exprimând entitatea implicată sau rezultată din acțiune sau conținutul unei stări fizice și psihice” (DȘL 2005: 531).

Țintă¹⁹ (sau Beneficiar²⁰): „fată *neînvățată*”, „clientă (bine) *servită*”, „avocați (bine) *plătiți*” (externalizarea Țintei), „carte *neînvățată*”, „mâncare *servită*”, „bani *plătiți*” (externalizarea Temei) (Nicolae, Dragomirescu 2009: 197 sq.).

Suferind de multe ori o modificare semantică, participiul s-a îndepărtat de verbul prototipic tranzitiv, exprimând o stare/însușire a nominalului subiect. În asemenea cazuri, își poate găsi un sinonim adjectival, iar lectura pasivă este exclusă: *citit* „cult” („Ion este *citit*” vs. „Cărtărescu e *citit* în Europa”); *crescut* „dospit” („Aluatul era *crescut* când l-ai pus în cuptor” vs. „Căinele e *crescut* de o vecină”); *deschis* „sociabil, comunicativ” („Tatăl meu e *deschis* față de oricine” vs. „Geamul e *deschis* zgomotos”); *învățat* „citat, care știe multe” („Țuța a fost *învățat*” vs. „Copilul a fost *învățat* carte de mic”); *înfipt* „îndrăzneț, cutezător” („Copilul tău va fi cu siguranță *înfipt*” vs. „Țărușul va fi *înfipt* aici pentru delimitarea parcelelor”); *părăsit* „părăginit, abandonat” („Casa era *părăsită*” vs. „Mia era *părăsită* de soț în cazul unui adulter”); *scăzut* – despre mâncare „cu sos puțin, bine legat”, despre glas „coborât, șoptit” („Tocana e *scăzută*”, „Vocea îi era *scăzută*” vs. „Datoria ne este *scăzută* din salariu”); *terminat* „distrus, epuizat” („Lucrând atâția ani în mină, tatăl lui e fizic *terminat*” vs. „Proiectul e *terminat* de Maria”) etc.

Interpretate după o grilă propusă de lingviști străini, participiile adjectivale românești ar putea fi incluse în două categorii:

(a) participii care descriu stări în principiu reversibile (*target state participles*) și (b) participii care descriu stări permanente, care durează și după ce evenimentul care le-a generat a luat sfârșit (*resultant state participles*). O astfel de distincție ar putea da seama de cele două citiri ale participiului adjectival din „câine *mâncat*”: citirea activă „câine care a mâncat” este de tip (a), pentru că descrie o stare reversibilă, pe când citirea pasivă „câine care a fost mâncat (de lupi)” este de tipul (b), pentru că procesul este ireversibil. Același tip de analiză poate fi aplicat participiilor provenite de la verbe tranzitive: „om *băut*” (a)/„cafea *băută*” (b). În ambele cazuri însă se poate invoca drept sursă a omonimiei externalizarea alternativă a Agentului și a Pacientului, cu observația că, în a doua situație, ca urmare a sensului lexical al verbului, Pacientul nu poate fi uman (Nicolae, Dragomirescu 2009: 199)²¹.

Participiile verbelor intransitive sunt active, iar grupul *a fi* + participiu nu poate fi confundat cu diateza pasivă: „fata e *împrăștiată*” „dezordonată”, „merele sunt *coapte*” „pârguite”, „castraveții sunt *acriți*” „murați”, „copilul este *adormit*” „somnoros”, „omul acela e *dus*” „nebun”, „ei sunt *logodiți/căsătoriți/cununați*” „care s-au logodit/căsătorit/cununat”, „ochi *mijiți*” „aproape închiși”, „copiii sunt *plecați/duși* în vacanță”, „călătorul e *venit* de departe”, „bărbatul era *muncit*”, „glasurile lor sunt *stinse*”, „bătrânul este *ramolit*”, „banca era *ruginită*”, „Ana era *pornită/supărată/mâniată* pe sora ei”. Când participiul are sens rezultativ, valoarea sa este clar adjectivală, interpretarea pasivă fiind exclusă: „Ba am reușit să dau foc și biroului, uitând într-o seară soba *aprinsă*. Așa că geamul ușii era *spart*, soba *înnegrită* și vreo două șipci din parchet *carbonizate*” (Cărtărescu 2005: 46).

¹⁹ Se referă la „entitatea (obiect sau persoană) spre care este direcționată acțiunea exprimată de predicat” (DȘL 2005: 556).

²⁰ Desemnează „persoana în beneficiul sau în detrimentul căreia se realizează acțiunea” (DȘL 2005: 86).

²¹ Pentru testele utilizate în verificarea valorii stative și rezultative a participiilor adjectivale, vezi Nicolae, Dragomirescu 2009: 201 sq.

Din cele prezentate anterior, rezultă că nu există o relație necesară între ocurența participiului în structura adjectivală și ocurența lui în structura pasivă. Există verbe tranzitive ale căror participii nu pot apărea în construcții pasive, ci doar adjectivale – *a avea* sau *a posedă*: „*Orașele sunt *avute* în țară”. „Prin orașele *avute*/ Histerii de muritori” „bogate, prospere” (Bacovia 2009: 113). „*Diavolul e *posedat* de femeie”, „femeie *posedată* de diavol”. Nici verbele care așază Experimentatorul²² în poziția complementului direct nu sunt compatibile cu diateza pasivă: „om *copleșit*”, „tânăr *entuziasmat/pasionat*”, „părinte *șocat/uimit*”.

Tot lexical, participiul înglobează caracteristici temporale și aspectuale, având valorile [+ Trecut, + Perfectiv], lucru ce duce la incompatibilități ca: „*fata *plecată* mâine”, „*diplomat *trimis* ambasador luna viitoare”, „*profesoara *aleasă* mâine ca directoare”, dar la compatibilități ca: „*plecată* azi-dimineață”, „ședința *deschisă* azi/acum două ore”, „soluție *găsită* aseară” (Pană Dindelegan 2003: 125, GALR I: 508). În privința acestor categorii verbale există diverse opinii, unii lingviști acceptându-le, alții spunând că ele nu se evidențiază în cazul participiului.

Daniela Stoianova (1991: 209 sq.), comparând participiul cu infinitivul și gerunziul, spune despre acesta că are sensuri temporal-aspectuale mai omogene și că definiția lui ar trebui revizuită în privința aspectului ținând cont de opoziția activ ~ pasiv. Participiul poate exprima nu doar o acțiune încheiată, ci și una neîncheiată, vehiculând astfel un sens imperfectiv: „Cartea *scrisă* de el s-a vândut/se vinde repede” – acțiune încheiată, anterioară acțiunii verbului la mod personal. În enunțul: „Cartea *scrisă* de el trebuie să fie predată la redacție până la sfârșitul lunii” nu se poate afirma cu siguranță că acțiunea este deja încheiată (Stoianova 1991: 209). Ambiguitatea aspectuală (sens perfectiv ~ sens imperfectiv) este favorizată de apariția participiului pe lângă verbul *a fi*, pasiv sau copulativ. Astfel, într-un context precum: „Cartea este *scrisă*” (Stoianova 1991: 209), participiul exprimă fie o acțiune încheiată, al cărui obiect e obiectul finit (manuscrisul) – „Cartea este *scrisă* și trebuie dată la tipografie spre multiplicare”, fie o acțiune neîncheiată, în desfășurare – „Cartea este *scrisă* pe măsură ce sunt trăite toate experiențele”.

Comentând denumirea de *participiu trecut*, pe care o consideră improprie, Sorin Stati (1958: 37) afirmă că valoarea temporală și cea aspectuală nu sunt clar asociate în cazul participiului românesc. Participiul poate exprima o însușire ca rezultat al unei acțiuni, fiind deci perfectiv: „un om *paralizat*”, dar poate avea și sens durativ, fără să exprime timpul („un fel de prezent general, de generalizare”): „om *tăcut*”. Într-un context persistă numai efectele acțiunii, în altul, însăși acțiunea: „un om *paralizat*” vs. „un om *lăudat*” (pe care ceilalți l-au lăudat și continuă să-l laude):

Mi se pare evident că participiul nu exprimă în românește timpul – sau îl exprimă cel mult în mod tangențial. [...] *Participiul românesc este deci ambiguu nu numai din punctul de vedere al diatezei, dar și în ceea ce privește timpul* (Stati 1958: 37).

Din punct de vedere aspectual, sunt evidențiate trei tipuri de participii: *participiu durativ (imperfectiv) prezent (tăcut* „care tace mereu, are obiceiul să tacă”, *neobosit* „care nu obosește niciodată” vs. *obosit* „care a obosit” – trecut

²² Exprimă „ființa afectată de stare, fără ca aceasta să aibă vreun control asupra receptării impresiilor și a senzațiilor” (DȘL 2005: 208).

perfectiv); *participiu imperfectiv trecut*, cel mai productiv (*lăudat* „care a fost și este lăudat”, *umblat* „pe care s-a umblat și se umblă mult”); *participiu perfectiv trecut* (*băut* „care a băut”, *mâncat* „care a mâncat”) (Stati 1958: 38).

Verbele psihologice asociate cu un rol semantic de Experimentator sunt incompatibile cu valorile de timp și aspect, „devenind *adjective de stare atemporală* și, implicit, pierzând orice relație cu verbul” (GALR I: 508): *dezgustată, entuziasmată, interesată, mirată, pasionată, șocată, uimită* etc. Participiile verbelor agentive pot pierde și ele valorile temporal-aspectuale, permițând o lectură generică, atemporală (a se vedea ultimul exemplu) sau una care proiectează acțiunea în viitor („Banii *primiți* peste două zile nu ne vor mai fi utili”), semn al îndepărtării de verb și al pierderii legăturii dintre participiu și caracterul perfectiv al acțiunii (GALR I: 508): „Cele mai multe vieți omenești sunt propoziții *scrise* neorânduit și *întrerupte* înainte de sfârșitul lor firesc [...]” (Iorga s.a.: 84).

Nu acceptă adjectivizarea participiului și ies astfel din sfera ambiguităților verbele tranzitive nonagentive: verbe de stare fizică ce primesc două roluri tematice, un Experimentator (actualizat de cliticul pronominal) și un Locativ²³ (actualizat de subiect sau, mai rar, de complementul prepozițional): *a dura, a frige, a furnica, a roade, a ustura*; verbe psihologice cu un Experimentator și o Temă: *a afecta, a bucura, a entuziasma, a impresiona, a interesa, a pasiona, a șoca, a uimi*; verbe locative, având Locativul în poziția subiectului: *a conține, a cuprinde, a include, a încăpea*; verbe de posesie, cu un Posesor și o Temă: *a aparține, a avea, a deține, a posedea*; verbe de mișcare, cu o Temă și o Țintă ori Sursă locativă²⁴: *a ajunge, a fugi*; verbe relaționale de echivalență: *a constitui, a reprezenta*. O altă categorie este cea a verbelor intransitive agentive (inergative): *a acționa, a alerga, a aspira, a asista, a dansa, a înota, a lucra, a merge, a râde, a toarce, a vorbi* („*copil *înotat*”, „*fată *dansată*”, „*om *mers*”) (GALR II: 139, Pană Dindelegan et alii 2010: 71 sq.).

Suprapunerea de valori semantico-sintactice apare și la participiu în cazul atributului circumstanțial, un tip de atribut izolat grafic față de regent, legătura cu acesta fiind una mai puțin strânsă și dezvoltând anumite nuanțe, adesea ambigue și interferente (cauzală, temporală, concesivă, condițională). Această denumire, justificată de manifestarea sintactică a „dublei subordonări simultane la doi regenți de tipuri diferite”²⁵ (Secieru 2007: 86 sq.), unul nominal și altul verbal, o întâlnim în tratatul Academiei (GLR II: 139, GALR II: 611 sq.), la Dumitru Irimia (2008: 550 sq.), dar și la alți lingviști, cu accepții mai mult sau mai puțin similare (C. Dimitriu 1982, 2002, Aurelia Merlan 2001, Rodica Nagy 2005, Ecaterina Crețu 2007 etc.):

a. nuanță cauzală și temporală: „*Dezlegat*, rostogolindu-se ca un animal mare și greu, tunul începea să izbească [...]” (Popescu 2009: 38). „Fiul craiului, *fărmăcat* de vorbele babei, scoate atunci un ban [...]” (Creangă 2009: 173);

b. nuanță cauzală și condițională: „Românul, *legat* la carul sorții, continuă să tragă carul” (Popescu 2009: 33).

²³ Reprezintă „locul concret de desfășurare a acțiunii” (DȘL 2005: 298).

²⁴ „Punctul de plecare al mișcării sau al unei acțiuni orientate, starea inițială a subiectului” (DȘL 2005: 524).

²⁵ Considerăm că participiul, singur ori împreună cu adjuncții săi, reprezintă o subordonată circumstanțială redusă.

Același joc al valorilor circumstanțiale este întâlnit îndeosebi la construcțiile participiale absolute:

a. nuanță temporal-cauzală: „*Suită cu forța în tren*, Marilena ajunsese la Geneva și se cazase într-un hotel de mare lux” (Vulpescu 2002: 23). „*Mintea – smulsă din rădăcini* – a rămas singură cu ea însăși” (Cioran 1998: 198);

b. nuanță concesiv-temporală: „*Trezit din somn*, trebuia să poți recita numele reprezentanților școlii formaliste ruse [...]” (Cărtărescu 2005: 150). „*Toată lumea se mira că, întors în țară la patruzeci de ani*, nu se mai însurase” (Vulpescu 2002: 27);

c. nuanță exceptiv-condițională: „*Morala cere purificare*. Dar de ce? Ce anume să înlăturăm? Ea nu poate fi însă îndepărtată *decât trăită* până la capăt [...]” (Cioran 1998: 65).

5. Supinul

La fel ca celelalte forme verbale nepersonale, supinul prezintă trăsături ce țin de două clase lexico-gramaticale. Atunci când se combină cu un nominal în acuzativ (complement direct) are statut verbal: „*Avea de rezolvat* niște exerciții”. Supinul fără determinanți este ambiguu ca încadrare morfologică (verb/substantiv). Nu există niciun argument clar în favoarea unei valori, alegerea fiind una de ordin subiectiv: „[...] așa ni era obiceiul să facem *la scăldat*, de pe când Adam-Badabam” (Creangă 2009: 60). „*După ce-și îngropă nevasta*, tatăl meu se însoți cu un bărbier din Craiova, unu Șopârlă, care se pricepea la leuirea ciumaților mai bine decât *la bărbierit* [...]” (Agopian 1999: 15). În ultimul context, dată fiind prezența unei comparații între doi termeni în care cel dintâi este vizibil substantiv, am putea considera supinul tot substantiv. Nu este exclusă nici atribuirea unei valori verbale, supinul fiind compatibil cu obiectul direct, chiar dacă neexprimat (verbul este unul tranzitiv, iar în exemplul dat se utilizează ca tranzitiv absolut, i.e. fără complinirea lui specifică): „Se pricepea la leuirea ciumaților mai bine decât *la bărbierit oameni/bărbați*”.

Alteori, prezența verbului și a unei forme substantivale asemănătoare, dar fără sensul de „activitate” sau „faptul de a...”, ci de rezultat al acțiunii, elucidează interpretarea: „[...] s-ar fi înecat în gât și, ca totdeauna de vreo două luni încoace, *ar fi scuipat* roșu și s-ar fi uitat *la scuipat*²⁶ cum stă alături și se face ca o minge mică în țărână” (Preda 1966: 80).

Deși este omonim cu participiul la nivelul expresiei, supinul prezintă un comportament semantic și gramatical propriu²⁷. Ambele forme se îndepărtează diferit de manifestarea verbului prototipic, nemaivând autonomie comunicativă și neputându-se constitui în nuclee sintactice ale unor enunțuri de-sine-stătătoare. Sub aspect formal, își pierde morfemele predicativității (de număr, persoană și timp). În relație cu un suport verbal la mod personal, nu marchează prin forme proprii variații de persoană, iar, în cazul supinului, și de număr. În privința timpului, cele două fie se acomodează la valorile temporale exprimate de verbul-suport (supinul), fie exprimă o valoare temporală unică, cea de perfect ori este influențat de context

²⁶ *Scuipat* nu este un supin nominalizat, ci un substantiv propriu-zis de genul masculin (*scuipat, scuipați*) legat doar ca proveniență de verb, supinul comportând o modificare semantică. Vezi DEX: 965.

²⁷ În privința istoriei supinului, a fost avansată viziunea potrivit căreia el reprezintă una din întrebunțările participiului (Soare 2002).

(participiul) (Pană Dindelegan 2007: 165): „Avem/Aveți *de gătit* pentru zece persoane”, „Mă apuc/Te apuci *de scris*”, „*Ajunși* noi/ei parlamentari, s-au votat salarii mari”, „Notele *trecute* în cataloage nu pot fi modificate”, „*De supărată* ce este/era, nu vorbește/n-a vorbit cu părinții”.

Participiul exprimă o acțiune anterioară și încheiată, fiind deci perfectiv: „Poeziile *scrise* de tine au fost bine *primite* de public”. Uneori poate fi ambiguu din punct de vedere aspectual: „Cartea *scrisă* de el trebuie să fie *predată* la redacție până la sfârșitul lunii” („cartea care a fost scrisă deja” – aspect perfectiv sau „cartea care este scrisă acum, la care mai are de lucrat” – aspect imperfectiv) (Stoianova 1991: 209). Maria Manoliu-Manea (1993: 104) afirmă că supinul românesc este neutru față de diferențele aspectuale și modalități: „A terminat *de scris*” (perspectivă închisă, aspect perfectiv) față de „Are *de scris* o carte” (perspectivă deschisă, aspect imperfectiv); „cal *de furat*” și „Vinde cai *de furat*” (eveniment actual, real, în ierarhia modalităților) față de „A plecat *în pețit*” (virtual; finalitate).

Potrivit aceleiași lingviste, „ipoteza diatezei poate explica și relația dintre supin și participiul trecut în limba română contemporană”: amândouă au aceeași reprezentare fonetică, supinul fiind obligatoriu însoțit de o prepoziție, iar participiul având morfeme de gen și număr; ambele împărtășesc „o reprezentare mai puțin activă a relației participant <-> proces”, însă din altă perspectivă, lucru ce duce la marcarea temporală diferită:

Supinul implică o perspectivă deschisă, participiul trecut una închisă. Participiul trecut este marcat inerent [+ Trecut], în timp ce supinul este indiferent în ceea ce privește timpul, sau, mai degrabă, primește o marcă temporală contextuală: „Nu pleacă mâine? – *De plecat*, pleacă, dar nu unde ar fi vrut” (viitor), „Nu a plecat încă? – *De plecat*, a plecat, dar nu a ajuns” (trecut) (Manoliu-Manea 1993: 110).

Atât supinul, cât și participiul se caracterizează prin atragerea lor spre alte părți de vorbire. Totuși, trecerea nu este una completă, ele păstrând trăsături legate atât de natura verbală, cât și de cea a clasei spre care se orientează. Ambele prezintă un statut intermediar: supinul se plasează între verb și nume, iar în unele contexte se aseamănă cu adjectivul sau adverbul; participiul se situează între verb și adjectiv, alteori între verb și substantiv ori verb și adverb. Nici unul, nici celălalt nu rămâne verb autentic, dar nici alt tip de cuvânt (Pană Dindelegan 2007: 165).

Există mari deosebiri de sens între cele două, participiul marcând acțiunea dintr-o perspectivă, iar supinul modalizând-o: „Are calități *apreciate* în domeniul său” și „Are calități *de apreciat* în breasla sa” sau „Cazul a fost *judecat* în lipsa uneia dintre părți” și „Cazul este *de judecat* fără a fi nevoie de martori”. Participiul *apreciate* are trăsătura [+ Pasiv], acțiunea putând trimite fie la trecut, fie la prezent, fie la viitor – „calități care au fost/sunt/vor fi apreciate”, iar supinul *de apreciat* stă sub semnul modalității deontice: „calități care trebuie apreciate”. În cel de-al doilea caz, participiul *judecat* are trăsătura [+ Perfectiv, + Pasiv], iar supinul *de judecat*, ajutat de verbul modal, exprimă tot o modalitate deontică: „cazul trebuie judecat”, ori trimite spre o acțiune proiectată în viitor: „cazul urmează a fi judecat”.

Rezultatul substantivizării supinului și a participiului este nu doar formal diferit, ci și semantic. Deși dau naștere unor nume verbale (clasa *substantivelor verbale*), având câteva elemente comune, ele se încadrează în subclase semantice și

gramaticale distincte: supinul substantivizat denumește activitatea, „faptul de a săvârși o acțiune”, alcătuind subclasa abstractelor verbale, iar participiul desemnează „persoana sau obiectul care face/suferă o acțiune”, aparținând subclasei numelor concrete: „*Nespălatul* cu zilele l-a umplut de microbi” vs. „*Nespălații* să facă duș înainte de intrarea în bazin”. În plus, supinul substantivizat este invariabil în raport cu numărul (*singularia tantum*), spre deosebire de participiu, care este un substantiv numărabil.

Sub aspect distribuțional, supinul este obligatoriu prepozițional, pe când participiul apare sporadic într-un astfel de context, asemenea adjectivului propriu-zis (a se vedea supra 1, nota 6). Tiparele structurale cu supin și participiu sunt foarte diverse. Supinul poate fi subordonat unui verb, unui adjectiv sau unui substantiv, iar participiul apare nu doar ca formant, ci și în alcătuirea diatezei pasive, în poziții sintactice adjectivale, în construcții verbale impersonale și construcții participiale absolute. Supinul ocupă pozițiile de subiect, complement direct și prepozițional, lucru imposibil pentru participiul verb, dar compatibile cu participiul nominalizat: „Copiii trebuie *educați*”, „Într-o luptă pot fi doi *învinși*, niciodată doi învingători”, „Pe *morții* noștri să-i cinstim”, „Mi-e milă de *răniții* care au supraviețuit”. Participiul este ocurent într-o construcție specifică, supinul fiind exclus, construcția participială absolută: „Un singur lucru o dată *pierdut*, nu se mai poate căpăta: tu însuși cum ai fost când erai mai bun” (Iorga s.a.: 262).

Dacă întrebuintarea participiului pasiv după unele verbe impersonale este clară, problematice din perspectiva diferențierii între participiu și supin sunt câteva structuri cu *a trebui* și *a merita*. După ele apar și „participii” ale unor verbe intransitive care nu se pot pasiviza (*a merge*, *a pleca*, *a porni*, *a veni*) sau ale unor verbe intransitive inergative care nu suportă adjectivizarea participiului (*a alerga*, *a vorbi*, *a țipa* etc.): „Trebuie *plecat/pornit* mai repede”, „Trebuie *alergat/țipat* pe stadion”, „Merită *vorbit* cu specialistul”. Prepoziția *de* este absentă, lucru care nu justifică apariția unui supin prepozițional, nefiind corect din punctul de vedere al uzului limbii să spunem: „Trebuie **de mers/de plecat/de pornit* mai repede”, „Merită **de vorbit*”. Literatura de specialitate susține posibilitatea avansării soluției unui „supin neprepozițional, supin care, acomodându-se regentului, încorporează valoarea de diateză [+ Impersonal]” (Pană Dindelegan 2007: 171, GALR II: 324), o astfel de situație fiind unică pentru limba română actuală, deși se pot regăsi și construcții cu supinul prepozițional după *a trebui*: „Mă sfătuiesc eu într-o zi cu Gâțlan, c-aici ar trebui ceva *de făcut* [...]”²⁸ (Creangă 2009: 79).

Un tip de participii este incompatibil cu *a trebui*, i.e. cele aparținând verbelor ergative, verbe nepasivizabile datorită intransitivității lor. Participiile se pot folosi numai în poziții tipic adjectivale (ca participii adjectivizate): „Trebuie **ajunși* în tabără”, „Trebuie **căzute* petalele”, dar „Sunt zece elevi *ajunși* în tabără până acum”, „Am cules petalele *căzute*”. Făcându-se comparația între structurile cu *a trebui* + participiul pasiv și cele cu *a trebui* + supinul impersonal, s-a constatat că cele două forme verbale nepersonale, deși apar în același tip de context, „nu mai sunt determinări complementare”, ci sunt selectate pe baza trăsăturilor semantice ale

²⁸ În exemplul citat, complementul direct al supinului este avansat/tematizat: „ar trebui *ceva* de făcut” față de „ar trebui *de făcut* ceva”.

verbului de bază; astfel, „se ajunge la o situație sintactică în care opoziția participiu – supin se neutralizează” (Pană Dindelegan 2007: 172).

Deși nu are indici de marcarea a diatezei, supinul poate încorpora lexical valori de diateză, fiind uneori ambiguu. Dacă nu se face o referire explicită la persoană, supinul permite o dublă interpretare: pasiv/impersonal și activ. Dacă se inserează complementul de agent, prevalează valoarea pasivă, nominalul fiind subiect: „Este/rămâne *de lămurit* de către avocat demersul apărării”, „Este important *de aflat* de către întreaga familie adevărul”. Mai rar apare după supin complementul direct cu *pe*, lucru ce trimite la valoarea activă a formei verbale: „Este/pare posibil *de convins* pe oricare să participe la grevă”, „Este/pare ușor *de trimis* pe alții să-ți faci munca”. Dacă se face referirea la persoană cu ajutorul unui clitic personal sau a unei forme pronominale posesive, supinul nu poate primi decât interpretare activă, iar subordonatul său funcție completivă, dat fiind controlul exercitat de clitic sau posesiv. Subiectul nelexicalizat al supinului (PRO) este identic referențial cu dativul complement indirect (personal) sau cu posesivul: „Îți rămâne *de adunat* (PRO_i) resturile și *de făcut* (PRO_i) curățenie”, „Îți rămâne ca *tu* să aduni resturile și ca *tu* să faci curățenie”; „E la îndemâna voastră *de acceptat* (PRO_i) invitația”, „E la îndemâna voastră ca *voi* să acceptați invitația”.

Citirea activă sau pasivă a valorii de diateză depinde și de adjectivul cu care se construiește supinul. Adjectivele *gata* și *bun* își asociază supine cu ambele valori, admițând totodată supine ale verbelor intransitive (interpretare activă) și supine ale verbelor tranzitive (interpretare activă sau/și pasivă) – valoare pasivă: „porumburile *gata de cules*”; valoare ambiguă: „[Cetatea Neamțului] bună *de făcut* cuiburi într-însa”, „[...] niște babalâci gubavi și oftigoși – numai buni *de făcut* popi, ieșiți din Socola”²⁹; valoare activă: „Tu, măi, ești bun *de trăit* numai în pădure [...]” (Pană Dindelegan 1992: 74). Adjectivele *vrednic* și *demn* sunt urmate de supine cu valori pasive: „oameni vrednici/demni *de apreciat*”. Locuțiunea adjectivală *în stare* cere un supin activ: „Maria e în stare *de risipit* tot”. Supinul după adjectivul *vrednic* poate primi chiar două interpretări de diateză, în funcție de verbul selectat (excluzând-o pe cea activă) – valoare pasivă: „Este o obrăznicie de tactică, dar și una sinceră: aceasta e vrednică *de plâns* [...]” (Iorga s.a.: 90) și valoare ergativă: „(X este) vrednic *de ajuns* deputat” (GALR I: 521).

Despre omonimie sintactică putem vorbi și în cazul structurii *a avea* + supin, aceasta acceptând două interpretări – una modală (deontică, de obligativitate): „Am *de terminat* niște proiecte”, alta posesivă: „am *de mâncat/de îmbrăcat/de băut*”. Ultima soluție e demonstrabilă prin inserarea unui determinant al verbului *a avea*: „Am *mâncare/orez/fructe* de mâncat”, „Am *haine* de îmbrăcat”, „Am *vin/bere* de băut”. Într-o asemenea situație nu mai avem un grup sintactic sudat *a avea* + supin (predicat compus/complex), ci o îmbinare liberă în care supinul este subordonat unui „complement direct nul”, ocupând o poziție atributivă, sau cu „o construcție tranzitiv-absolută, deci tot cu un complement direct nul”, supinul realizându-se ca

²⁹ Supinul poate fi interpretat ca pasiv dacă verbul luat în considerare este cauzativul tranzitiv *a face*: „buni *să fie făcuți* popi de către episcop”, sau ca activ, dacă verbul este cauzativul intransitiv *a se face*: „buni *să se facă* ei popi”.

„determinare „finală” (GALR I: 514): „am [ceva] de mâncat”, „am [ceva] pentru mâncat/ca să mănânc”. Alte verbe tranzitive posibile într-o construcție similară celei amintite sunt: *a aduce, a cere, a cerși, a cumpăra, a da, a găsi, a lua, a oferi, a pune, a vrea* etc.

6. Considerații finale

Chiar dacă studiile recente legate de formele verbale nepersonale valorifică teoria mai vechi sau mai noi din spații lingvistice diferite, pe care le avem în vedere în expunerea noastră, există totuși unele aspecte insuficient ori expeditiv tratate. Așa se întâmplă cu fenomenul omonimiei sintactice, pe care am încercat să-l descriem făcând apel la texte literare românești și îmbogățind astfel gama de exemple date de gramatici. Dacă unele contexte sunt mai puțin ambigue și nu permit decât maximum două interpretări, există altele în care valorile se amalgamează, generând nenumărate confuzii. Prin demersul nostru am încercat să realizăm o sinteză a structurilor ambigue cu infinitiv, gerunziu, participiu și supin atât la nivel morfologic (am insistat în acest sens asupra participiului și a distincției dintre participiu și supin, detaliind categoriile gramaticale), cât și la nivel sintactic.

Bibliografie

Lucrări de referință

- Arhire 2007: Mona Arhire, *Modurile nepredicative ale verbului din perspectiva concentrării expresiei*, în „Annales Universitatis Apulensis”, series Philologica, 8, tom 1, p. 212–219.
- Avram 1997: Mioara Avram, *Gramatica pentru toți* (ediția a doua), București, Editura Humanitas.
- Berceanu 1971: B.B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*, București, Editura Științifică.
- Berea Găgeanu 1979: Elena Berea Găgeanu, *Gruparea a avea + infinitivul/conjunctivul în limba română*, în „Limba română”, XXXVIII, nr. 2, p. 143–155.
- Ciompec 1985: Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc: sincronie și diacronie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Coteanu 1974: Ion Coteanu, *Limba română contemporană*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Crețu 2007: Ecaterina Crețu, *Limba română contemporană. Sintaxa*, Iași, Casa Editorială Demiurg.
- DEX: *Dicționar explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Diaconescu 1977: Ion Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Dimitriu 1982: C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iași, Editura Junimea.
- Dimitriu 2002: C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Editura Institutul European.
- Dragomir 2008: Camelia Dragomir, *Perifraze aspectuale de fază iminențială în limba română*, în *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, București, Editura Universității din București, p. 43–53.
- Drașoveanu 1997: D.D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
- DȘL: *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

- Edelstein 1972: Frieda Edelstein, *Sintaxa gerunziului românesc*, București, Editura Academiei Române.
- GALR: *Gramatica limbii române*, București, Editura Academiei, 2005.
- GLR: *Gramatica limbii române*, București, Editura Academiei R.S.R., 1966.
- Gruică 2006: G. Gruică, *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Hoarță Cărăușu 2005: Luminița Hoarță Cărăușu, *Limba și literatura română. Curs de sintaxă a limbii române: sinonimia și omonimia sintactică*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Irimia 2008: Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom.
- Manoliu-Manea 1993: Maria Manoliu-Manea, *Gramatică, pragmasemantică și discurs*, București, Editura Litera.
- Merlan 2001: Aurelia Merlan, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Nagy 2005: Rodica Nagy, *Sintaxa limbii române actuale. Unități, raporturi și funcții*, Iași, Editura Institutul European.
- Nicolae, Dragomirescu 2009: Alexandru Nicolae, Adina Dragomirescu, *Omonimia sintactică a participiilor românești*, în *Studii de gramatică. Omagiu Doamnei Profesoare Valeria Gușu Romalo*, București, Editura Universității din București, p. 193–205.
- Pană Dindelegan 1974: Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformțională a grupului verbal în limba română*, București, Editura Academiei Române.
- Pană Dindelegan 1992: Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxă și semantică. Clase de cuvinte și forme gramaticale cu dublă natură*, București, Tipografia Universității din București.
- Pană Dindelegan 2003: Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, București, Editura Humanitas Educațional.
- Pană Dindelegan 2007: Gabriela Pană Dindelegan, *Din nou despre participiu și supin. Câteva precizări*, în *SCL*, LVIII, nr. 1, p. 163–174.
- Pană Dindelegan et alii 2010: Gabriela Pană Dindelegan, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, *Morfosintaxa limbii române*, București, Editura Universității din București.
- Petre 2004: Elena Petre, *Gerunziul românesc – cumuli de valori sintactice circumstanțiale*, în „Analele Universității Cluj-Napoca”, XXVI, nr. 1–2, p. 192–199.
- Pomian 2008: Ionuț Pomian, *Construcții complexe în sintaxa limbii române*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Secieru 2007: Mihaela Secieru, *Nivelul sintactic al limbii române*, Botoșani, Editura Sedcom Libris.
- Soare 2002: Elena Negoită-Soare, *Le supin roumain et la théorie des catégories mixtes*, teză de doctorat susținută la Université Paris 7, www.llf.cnrs.fr/Gens/Soare/final2.pdf.
- Stati 1958: Sorin Stati, *Valorile participiului*, în „Limba română”, VII, 5, p. 27–39.
- Stati 1960: Sorin Stati, *Omonimia în sistemul morfologic*, în *Probleme de lingvistică generală*, II, p. 125–141.
- Stati 1966: Sorin Stati, *Omonimia sintactică*, în „Limba și literatură”, XI, p. 387–395.
- Stati 1967: Sorin Stati, *Teorie și metodă în sintaxă*, București, Editura Academiei R.S.R.
- Stati 1972: Sorin Stati, *Caracterul sistematic al omonimiei morfologice*, în „Studii și cercetări lingvistice”, nr. 4, p. 295–301.
- Stoianova 1991: Daniela Stoianova, *Observații cu privire la sensurile temporal-aspectuale ale formelor nominale ale verbului în româna contemporană*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XLII, nr. 5–6, p. 201–211.
- Șuteu 1957: Flora Șuteu, *Însemnări pe marginea anumitor construcții gerunziale*, în „Limba română”, VI, 5, p. 15–22.
- Vulișici Alexandrescu 1995: Maria Vulișici Alexandrescu, *Sintaxa limbii române*, Oradea, Editura Imprimeriei de Vest.
- Zafiu 2000: Rodica Zafiu, *Narațiune și poezie*, București, Editura Bic ALL.

Izvoare

- Adameșteanu 1989: Gabriela Adameșteanu, *Vară – Primăvară*, București, Editura Cartea Românească.
- Agopian 1999: Ștefan Agopian, *Tache de tinichea*, București, Editura 100+1 Gramar.
- Aldulescu 1994: Radu Aldulescu, *Amantul colivăresei*, București, Editura Nemira.
- Alecsandri 1985: Vasile Alecsandri, *Poezii*, București, Editura Ion Creangă.
- Baconsky 1990: A. E. Baconsky, *Scrieri, Poezii*, I, București, Editura Cartea Românească.
- Bacovia 2009: George Bacovia, *Plumb*, București, Editura Litera.
- Blandiana 1997: Ana Blandiana, *La cules îngeri*, Chișinău, Editura Litera.
- Călinescu 1969 I: George Călinescu, *Enigma Otiliei*, vol. I, București, Editura pentru literatură.
- Cărtărescu 2005: Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile*, București, Editura Humanitas.
- Cărtărescu 2007: Mircea Cărtărescu, *Mendebilul*, București, Editura Humanitas.
- Cioran 1998: Emil Cioran, *Amurgul gândurilor*, București, Editura Humanitas.
- Creangă 2009: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, București, Curtea Veche Publishing.
- Eliade 2010: Mircea Eliade, *Noaptea de sânzienă*, București, Editura Litera Internațional.
- Eminescu 1999: Mihai Eminescu, *Opera poetică*, vol. I–IV, Chișinău, Editura Cartier.
- Hogaș 1998: Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*, Chișinău, Editura Litera.
- Iorga s.a.: Nicolae Iorga, *Cugetări*, București, Editura Tineretului.
- Ivănescu 2003: Mircea Ivănescu, *Versuri poeme poezii altele aceleași vechi nouă*, Iași, Editura Polirom.
- Paler 2009: Octavian Paler, *Viața pe un peron*, București, Editura Litera.
- Petrescu 1978: Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, București, Editura Eminescu.
- Popescu 2009: Petru Popescu, *Supleantul*, București, Editura Jurnalul.
- Preda 1966: Marin Preda, *Întâlnirea din pământuri. Desfășurarea*, București, Editura pentru literatură.
- Slavici, Ioan, *Nuvele*, Galați, Editura Porto-Franco, 1991.
- Stănescu 1985: Nichita Stănescu, *Ordinea cuvintelor*, vol. I, București, Editura Cartea Românească.
- Stănescu 2009: Nichita Stănescu, *Necuvintele*, București, Curtea Veche Publishing.
- Vianu 1969: Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, vol. I, București, Editura pentru Literatură.
- Vulpescu 2002: Ileana Vulpescu, *Arta compromisului*, Ploiești, Editura Tempus.
- www.businessmagazin.ro.

Homonymy and Ambiguity of Romanian Nonfinite Verbal Forms

Being often used as means of abbreviating a sentence, nonfinite verbal forms become ambiguous in certain contexts, especially when the surface structure has more deep structures. This leads to the so called syntactic homonymy: the speaker, i.e. the message sender always knows what he/she wants to convey, while for the receiver/the beneficiary the meaning of an utterance seems quite ambiguous. Syntactic homonymy and ambiguity are closely related, the latter being a consequence of the former. They can be solved by taking into account some extralinguistic facts. In the present study we are going to describe those situations in which Romanian nonfinite verbal forms generate ambiguity and are morphologically and syntactically homonyms.